

Că ne place ori ba, trebuie să admitem existența a două coordonate, nu doar spațio-temporale, ci și moral-spirituale, pe care se înfășoară de ceva timp întreaga noastră cultură: o coordonată autohtonă, cu rol de axă folclorico-spirituală pentru românii așezați în interiorul granițelor, și o altă coordonată – cea a diasporei, orientată statornic dinspre exteriorul geografic spre interiorul spiritual al omenirii, desigur, cu preferințe și nostalgii îndreptate spre specificul românesc. Surprinzător este faptul că deși prima coordonată are un imens spațiu de manevră, cu nesfârșite atracții spre universalitate, totuși ea manifestă tendințe prioritar centripete și predilecții neobosite înspre provincialismul cu iz balcanic. De-abia coordonata diasporei occidentale este aceea care îmbină intensiunea profund românească cu extensiunea sa centrifugală, ceea ce conferă producțiilor sale culturale o certă vocație a universalului. Deceniile comuniste n-au făcut decât să adâncească prăpastia dintre cele două culturi, în pofida eforturilor depuse de ideologii vechiului regim de-a acredita ideea unei singure culturi românești. La drept vorbind lucrurile chiar așa stăteau, căci pentru străinii avizați exista o singură cultură românească (și lucrurile nu par să se fi schimbat prea mult în ultimii ani) – cea a diasporei reprezentată de nume ilustre, precum Constantin Brîncuși, Eugen Ionescu, Mircea Eliade, Emil

Cioran, George Uscătescu, Ion Rațiu, Vintilă Horia, Virgil Gheorghiu și mulți alții de mai aproape și mai de departe de glia străbună, cu toții siliți de împrejurări vitrege pentru România și pentru destinul lor artistic ori științific să-și dedice energiile creatoare consolidării și afirmării în lume a culturii exilului românesc. Iar din așa-zisa cultură eminentă comunistă închinată “omului nou”, mediile occidentale au recunoscut și absorbit ca producții valoroase doar fragmentele aparținând culturii de rezistență, care după ce ocoleau obstacolele așezate în calea lor de cerberii regimului, ajungeau în cele din urmă sub ochii criticilor și editorilor apuseni.

* Cu alte prilejuri (vezi cartea *Morfologia culturii*, editura Echim, 2006), am scris detaliat despre gândirea și opera lui Mircea Eliade, unul dintre însemnații făuritori ai culturii românești interbelice și mai apoi a culturii exilului. Din motive lesne de înțeles privind lungimea unui studiu suportabil din partea cititorilor, în cazul de față mă voi referi doar la doi reprezentanți de marcă ai exilului românesc: Vintilă Horia și Virgil Gheorghiu. Ambii au cunoscut din plin peripețiile exilului din perioada celui de-al doilea război mondial și nostalgia incurabilă după patria-mamă, dar pe urmă tot ei au ajuns la uimitoare formule de echilibru spiritual, ceea ce le-a permis amândurora să elaboreze opere de rezonanță. Este de la sine înțeles că lucrările lor, aidoma lucrărilor tuturor exilaților și autoexilaților din “paradisul bolșevic”, au fost receptate, apreciate și premiate pentru început în țările ce i-au adoptat (și nu numai), de-abia după căderea regimului comunist ei fiind publicați și citați în țara natală.

Pentru că vorbeam mai sus de premii, merită subliniat că în anul 1960, fascinantul roman “Dumnezeu s-a născut în exil” al lui Vintilă Horia a fost răsplătit cu prestigiosul Premiul Goncourt. Cu toate că în anul 1940 a fost destituit din funcția de atașat de presă la Ambasada din Viena, totuși, asemenea lui Mircea Eliade, Vintilă Horia a fost acuzat de legături cu Garda de Fier. Căci – nu-i așa? – mânării și intrigi cu sau fără iz politic au loc pretutindeni, nu doar pe plaiurile mioritice și balcanice... E adevărat că Academia Goncourt nu și-a reconsiderat alegerea, însă ceremonia decernării Premiului a fost suspendată, și în plus s-a făcut precizarea că “Premiul a fost atribuit, dar n-a fost decernat”!

Romanul

Dumnezeu s-a născut în exil

, capodopera incontestabilă a lui Vintilă Horia, este jurnalul apocrif al lui Ovidiu, conceput după exilarea marelui poet la Tomis de către împăratul Augustus. Care a fost motivul exilării lui Ovidiu? După unii istorici și biografi ai poetului, se pare că acesta făcea parte dintr-o sectă pitagoreică, față de care împăratul manifesta serioase suspiciuni. După alții – versiune, de altminteri, acceptată și de Vintilă Horia -, împăratul era pur și simplu scandalizat de amoralitatea operelor poetului și de amorul acestuia cu Iulia, nepoata lui și cititoarea fidelă a lui Ovidiu.

Romanul este structurat pe opt capitole, fiecare capitol descriind câte un an din viața poetului în această garnizoană romană din lumea getică. Astfel facem cunoștință la un înalt nivel artistic cu opiniile, dorințele, simpatiile și antipatiile poetului din ultimii săi opt ani de viață.

Ovidiu are prima "întâlnire" cu Dumnezeu în cel de-al patrulea an al exilului, adică atunci când el urcă în Poiana Mărului pe Kogaionon, muntele sfânt al dacilor, pe vârful căruia trăia marele preot înconjurat de călugări. Aici, în acest moment și spațiu central, preotul dac îi dezvăluie poetului semnificația exilului din perspectiva apropiatei sosiri a adevăratului Dumnezeu, sosire anunțată atât de profeții israeliți, cât și de Zamolxe, unicul zeu al dacilor. Zamolxe apare astfel ca un precursor și ca un atribut al lui Dumnezeu. Vestirile preotului dac se dovedesc cu atât mai impresionante, cu cât ele vor fi confirmate de scrisorile bizarului medic Teodor, ale cărui istorisiri despre nașterea lui Iisus, sosirea celor trei crai de la răsărit și despre persecuțiile lui Irod, constituie pe de o parte o superbă repovestire a respectivelor episoade biblice, pe de altă parte ele ajutându-l pe Ovidiu să înțeleagă semnificația visului cu peștele și lumina, vis avut de acesta cu un an înainte, mai exact atunci când adormise în barca lui Mucaporus.

"Și astfel", este de părere Monica Nedelcu de la Universitatea Complutense din Madrid, "are loc substituirea progresivă a axei orizontale și spațiale a așteptării lui Ovidiu, cu axa verticală și spirituală – așteptarea lui Dumnezeu".

*

Tot așa, din ampla operă a lui Virgil Gheorghiu (

Nemuritorii de la Agapia, Tinerețea doctorului Luther, Casa de la Petrodava, Christos în Liban etc.), vom zăbovi doar asupra romanului Ora 25, cu certitudine una din cărțile sale de referință.

Și când fac această afirmație nu am în vedere doar caracterul autobiografic al romanului – scriitorul Trian Corugă fiind însuși autorul, care lucrează la elaborarea romanului cu acest nume (tehnica romanului în roman), ci am în vedere mai ales absurdul năucitor al situațiilor limită în care este pus Johann Moritz, țăranul român atât de supus și inocent, care trebuie să facă față asaltului acestora. Și astfel, ne încredințăm autorul, realul întrece cu mult închipuirea, căci în finalul cărții aflăm că nevinovatul Johann Moritz (botezat de fapt Ion) a avut parte din anul 1938 de treisprezece ani de lagăr și doar de optsprezece ore de libertate!

Cu toate astea el rezistă, după cum rezistă și evreica Eleonora West, soția lui Traian, despre a cărei rasă el obișnuia să afirme că se va adapta la noua civilizație tehnică. În schimb Traian simte

aidoma iepurașilor albi de pe submarin că atmosfera a devenit sufocantă în acest al 25-lea ceas al omenirii, așa că refuză să se transforme într-un sclav tehnic în noua eră a barbariei, în cadrul căreia omul este redus la valoarea sa tehnico-socială. Acest refuz obstinat al său se ciocnește de absurdul întemnițării și apoi al închiderii sale într-unul din nenumăratele lagăre ale aliaților, pe motiv că era cetățean român, adică aparținea de drept și de fapt unui stat dușman. "Căci", afirmă Traian, "Occidentul a creat o societate ca o mașină. Iar ei obligă oamenii să trăiască în ea și să se adapteze la legile mașinii". Și puțin mai departe, atunci când vine vorba de americani:

George Petrovai: Despre diaspora românească și dimensiunea ei culturală

Scris de George Petrovai

Joi, 05 Ianuarie 2012 19:28 - Ultima actualizare Miercuri, 28 Martie 2012 07:22

“Ei au candoarea locomotivelor, care parcă zâmbesc după ce au strivit omul pe calea ferată”. Iată de ce Traian Corugă se hotărăște să pătrundă în zona interzisă a lagărului, unde știe prea bine că va fi împușcat de santinelă. Ceea, de altfel, s-a și întâmplat...

N.B. Este de mirare cum înțeleg românii de ieri și de azi să utilizeze acest colosal debit de imagine al țării, oferit cu generozitate de operele unor compatrioți celebri. Există oare leac pentru trezirea românului din somnul lui de moarte, acum când ne dăm cu toții seama, după aproape două decenii, de ineficiența apelurilor adresate tuturor și nimănui prin intermediul Imnului național?!...Cine mai poate crede că lucrurile s-au schimbat cât de cât în bine la acest gingaș capitol?

AUTOR: GEORGE PETROVAI

www.sighet-online.ro